

Osídlení území Mladé Boleslavi od paleolitických lovců do dnešních dnů

Výrazný ostroh tvaru protáhlého trojúhelníku na soutoku dvou řek, chráněný ze západní i východní strany výrazným terénním převýšením, přilákal první praobyvatele nejpozději již v závěrečné fázi paleolitu - starší doby kamenné. Artefakty, vyrobené z místních i importovaných kamenných surovin – čepele, škrabadla, rydla a další nástroje - dokládají pobyt člověka před zhruba 12 000 lety.

Stopy dalšího osídlení jsou známy až z pozdní doby kamenné. Nemnohé předměty sídlištního charakteru, zejména zlomky nádob a předměty broušené z kamene, napovídají o osídlení této lokality nositeli kultur, označovaných dle typických keramických tvarů jako kultura s keramikou nálevkovitých pohárů, a na ní navazující kultura s keramikou kanelovanou. Tuto fázi osídlení můžeme časově vymezit zhruba lety 3 900 – 3 200 př. n. l.

Po pauze, trvající přes tisíc let, si vybral jako místo ke zbudování výšinného sídliště lid starší doby bronzové – nositelé únětické, a později věteřovské kultury. Jeho pobyt je doložen relikty sídlištních objektů, např. odpadních jam a pecí. Z movitých nálezů lze jmenovat zlomky nádob.

Mladší dobu bronzovou (1 300 – 1 000 př.n.l.) reprezentuje výrazné osídlení lužickou kulturou. Do této doby spadá zbudování první fortifikace, přepažující nejpřístupnější (severní) stranu ostrohu. Opevnění mělo podobu dřevohlinité hradby, doplněné o příkop o hloubce zhruba tří metrů přibližně v úrovni čp. 16 (Kooperativa). Zánik hradby je datován radiokarbonovým datem k roku 1003 ± 136 let př. n. l. Sídlíště se rozkládalo nejen na opevněné ploše vlastního hradiště, ale i na jeho předhradí směrem k dnešnímu Novému městu.

Pro následující dlouhé období dvou tisíc let nemáme pro osídlení mladoboleslavské ostrožny doklady. K sídlení byla využita příhodná místa v okolí, zejména na svazích po obou stranách Chlumu, a na pravobřeží Jizery mezi Michalovicemi a Krnskem. Keltové ani Germáni svá obydlí na ploše dnešního Starého města nebudovali. Strategická poloha výšinné lokality, umístěné na křižovatce komunikací a v blízkosti předpokládaného brodu přes Jizeru, přilákala až etnikum Slovanů. Zatím není dostatečně objasněn vztah nedalekého slovanského hradiště na Chlumu (Švédské šance) a hradiště boleslavského. S rezervou lze hovořit o boleslavském hradišti jako o následníkovi hradiště Švédské šance.

Nejstarší osídlení v období raného středověku dokládají nálezy zlomků keramiky, datované do přelomu 10. a 11. století. Pozdější kroniky uvádějí pro dobu založení Boleslavi letopočty 973 (Kezelius) a 995-999 (Dalimil). Nejstarším nesporným datem je údaj z listiny kapituly staroboleslavské (1046-1052); k letům 1057 a 1088 je zmiňována boleslavská provincie. První jistá písemná zmínka o Boleslavi jako centru boleslavského obvodu tzv. hradské soustavy je z roku 1130, kdy je mj. doloženo prvně užití přívlastku v latinské podobě „*de Nouo Bolezlau*“. Od tohoto letopočtu tedy můžeme o Boleslavi s jistotou hovořit jako o přemyslovském správním hradišti. Známe i jména některých boleslavských kastelánů: Věcen, Přibyslav, Litobor/Lutibor, Záviš, Sezema a Jaroslav.

Pohřební areál se patrně soustředil do blízkosti kaple sv. Vojtěcha, jejíž přesná lokalizace je zatím nejasná. Stavba byla naposledy zmiňována ještě roku 1380 a zničena pravděpodobně za husitských válek.

Výzkum na hradním nádvoří v roce 1989 přinesl kromě nálezů keramiky 11. a 12. století také zjištění dvou románských opukových zdí na maltu. O dalším, mohutném pískovcovém zdivu, datovaném do druhé poloviny 13. století až počátku století 14., hovoříme již jako o součásti fortifikačního prvku v areálu vlastního hradu.

Plocha hradiště i pobořený hrad přešel někdy mezi léty 1318 – 1334 z rukou krále do vlastnictví pánů z Michalovic. Roku 1334 vydal Ješek z Michalovic, řečený Správný, listinu, kterou bylo město „přeneseno“ z původní polohy (Podolec ?) na místo zaniklého

přemyslovského hradiště na jižní části ostrožny. Zároveň byla městu „*Juvenis Boleslavia*“ přiznána práva královských měst. Tímto krokem byl završen přerod Boleslavi od raně středověké tržní osady k vrcholně středověkému městu.

Urbanistický vývoj města byl od počátku definován tvarem trojúhelníkové ostrožny. Na severním okraji byl vystavěn v 15. století kostel Matky Boží (dnes Nanebevzetí Panny Marie), na jižním stál hrad. Prostor mezi těmito budovami vyplnilo náměstí klínovitého tvaru, po jehož stranách stály řady domů. Rozsah zástavby se od 14. století do dnešních dnů příliš nezměnil, a je čitelný z uspořádání domů a parcel dodnes. Postupně nahradily dřevěnou zástavbu kamenné měšťanské domy. Mezi nejstarší dosud stojící patří čp. 31, 32, 99 a 100. Jejich nadzemní části jsou datované do první poloviny 16. století. V této době vznikla také dnešní dominanta náměstí – radnice. Hradba středověkého města byla zachycena v Železné ulici U Bertíka (parc. č. 52) a ve Vodkově ulici. Osídlení mimo hradby bylo doloženo na Českobratrském náměstí, kolem kláštera na Karmeli, u johanitské komendy poblíž dnešní Koziny, na Podolci i Ptáku. Postupně se rozrůstalo i tzv. Židovské město v severním cípu tehdejšího náměstí. Podobu města na počátku 17. století zachycuje Willenbergova veduta z roku 1602. Do tváře města zasáhly i přestavby po mohutných požárech v letech 1697 a 1761. V roce 1681 byl vztyčen Mariánský sloup.

Změn doznal i samotný hrad, uváděný Bohuslavem Balbínem roku 1681 jako zpustlý. V letech 1753 – 57 došlo k výrazným přestavbám, s cílem přebudovat hrad na vojenská kasárna. I přes vážné poškození budovy při požáru v roce 1779 si nová kasárna zachovala svou funkci až do období první republiky.

Na ploše budoucího parkovacího domu stávala později kromě několika měšťanských domů také budova C. a K. hejtmanství, jejíž průčelí uzavíralo půdorys náměstí ze směru od Nového města. Bez úhon přečkala mocnářství, republiku i protektorát, a dožila se i samotného závěru druhé světové války.

9. května 1945 v dopoledních hodinách podlehla přímým zásahům leteckých pum, shazovaných na Mladou Boleslav ze sovětských letadel. Po tomto náletu, při němž zahynulo několik desítek civilních obyvatel německé i české národnosti, byla parcela zplanýrována a vznikl zde ještě před nedávnem exitující parčík.

Bc. Filip Krásný, Muzeum Mladoboleslava

Použitá literatura:

BOHÁČOVÁ, I. – FROLÍK, J. 1994: Záchraný archeologický výzkum na hradě v Mladé Boleslavi, *Castellologica Bohemica* 4, str. 107-112.

HERČÍK, K. 2010: Čtení o Mladé Boleslavi. Mladá Boleslav.

KUČA, K. 2000: Městečka a města v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.

NECHVÍLE, M. – PROSTŘEDNÍK, J. 2009: Mladá Boleslav – příspěvek k dějinám osídlení na základě výzkumu čp. 99-101 na Staroměstském náměstí, *Archeologie ve středních Čechách* 13, str. 347-450.

PROSTŘEDNÍK, J. 1993: Archeologické výzkumy turnovského muzea v Mladé Boleslavi za rok 1992, *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 6, str. 159 – 154.

PROSTŘEDNÍK, J. – ŠÍDA, P. 2003: Ml. Boleslav, čp. 101: stratigrafie sondy 21/93, *Archeologie ve středních Čechách* 7, str. 175-198.

WALDHAUSER, J. 2001: Archeologické nemovité památky Mladoboleslava. Mladá Boleslav.

WALDHAUSER, J. 2009: Archeologická tajemství Mladé Boleslavi. Liberec.

kol. autorů, 1997: Mladoboleslavsko v proměnách času. Praha.